

РЕЦЕНЗИЯ

Връзка с обявения конкурс за доцент
в секция "Теория и история на културата"
към Института за балканистика

Доколкото ми е известно, единственият кандидат по обявения конкурс е д.ф.н.Маргарита Серафимова.Научните изяви и публикации на кандидатката са подробно описани в представената по конкурса документация.Самата М.Серафимова посочва пет изследователски полета,върху които са съсредоточени усилията ѝ на литературовед и културолог.По първите две от тях - "Писмото и романът" и "Пространството в литературния текст",тя защити успешно и докторски дисертации,съответно през 2001г.и 2016г.Другите тематични насоки са формулирани по следния начин:"Живопис и литература.Визуални ефекти на текста","Литература и знание.Епистемокритика",а в други са посочени "Ренесанс","Пътуването и романът на Присвещението,Апология на забравата,Поетика на снега".

До началото на столетието имах възможност да следя поотблизо първите стъпки на М.Серафимова като литературовед и преподавател.Особено ми е приятно да отбележа,че бях неин научен ръководител при работата ѝ над първия дисертационен труд през 90-те години на миналия век,по-известен днес като публикувана книга по заглавието "Писмото и романът"/УИ"Св.Климент Охридски",2001/.А петнадесет години по-късно Серафимова придоби и научната степен "доктор на филологическите науки" след успешна защита на дисертационен труд "Текст и място в пространствения семиозис на културата",публикуван като книга под заглавие "Пространството в литературата.Ролята на местата и конструирането на смисъла"/изд."Фабер 2018/.Бях един от рецензентите при защитата на този труд и днес не мога да не припомня с удовлетворение убедителността на дисертантката при отстояване на тезите по една почти неразисквана в

нашия литературоведски ареал научна проблематика. Колегите вероятно си спомнят категоричния ѝ успех при тази защита. Ще напомня, прочее, че този труд има приносно значение за родното литературознание с редица свои постановки и конкретни наблюдения.

Изследването "Пространството в литературата" има само косвено отношение към обсъжданата процедура. Ще си позволя обаче да припомня казаното от мене на първото заседание на научното жури в края на май т.г. Всички сме наясно с очевидните несъвършенства на сегашния правилник за присъждане на научни степени и звания у нас. Макар правилникът да не постановява категорично, че научната степен "доктор на науките" е своеобразен пропуск към евентуална професура, такъв е бил поне първоначалният замисъл и поради това вече тридесетина години това е своеобразно негласно правило. Титлите доктор на науките и професор са равноценни, но неоправдана волност е, когато доктори на науките се провъзгласяват за професори, без да са получили това научно звание.

Не подлагам на обсъждане въпроса дали обявеният от научния съвет на ИВ конкурс за доцент е трябвало да бъде конкурс за професор поради споменатото по-горе негласно правило. Това решение е единствено от компетенцията на научния съвет на института. Не мога да не отбележа обаче, че въпросният труд има подчертано културологическа насоченост, а това несъмнено прави единствената кандидатура, която обсъждаме днес, особено подходяща и привлекателна.

Обсъждайки по-конкретно трудовете, с които д.ф.н. Маргарита Серафимова участва в настоящия конкурс, бих желал да обърна внимание на публикациите, които тя е обозначила просто като "невключени в монографиите". Това са четиринадесет студии, писани предимно през последните четири-пет години и свидетелстващи за постепенното ѝ навлизане в други проблемни културологически поле-

та, слабо изследвани или почти неизследвани от родните културолози, литературоведи и филолози.

Специално внимание искам да посветя на един от пръв поглед второстепенен проблем, свързан с идиолекта на колегата Маргарита Серафимова. В зависимост от преобладаващите у нея научни теми и сюжети, бихме могли да я определим като *франкофон* - *с* *к* *и* настроена културоложка и литературоведка. Напомням, че сравнително неотдавна тя в продължение на пет учебни години бе преподавателка в Университета в Клермон-Феран, едно от най-добрите висши училища във Франция, където самият аз съм имал възможност да специализирам преди половин столетие. Този сравнително слабо познат дял от научната ѝ биография ѝ е дал възможност да усвои до съвършенство *френския* научен и говорим идиолект. Не мога да скрия, че чета написаните от нея на *френски* език статии и студии с огромно удоволствие и с нескрито възхищение от изящния ѝ изказ, в който са налице всички достойнства на отработения *френски* стил - прецизност и яснота, присъщи на *т.нар. галски стил*, но същевременно гъвкавост и изразителност, богатство на синонимиката, абсолютна адекватност между интенция и езиков израз. Това е особено достойно за похвала, като имаме предвид, че днес повечето млади български учени пишат изследванията си предимно на английски и за съжаление твърде често на *неизразителен*, по-скоро минималистичен английски език.

По този повод се спирам бегло на кратката студия на М. Серафимова, представена и за конкурса "Да изписваш" мемоарите на вещите": Тъкани и цветове в литературните интериори на Братя Гонкур". Студията е написана на *френски* език и е публикувана през 2015 г. в сборник под общата редакция на авторитетния *френски* професор Ален Монтандон с подзаглавие "Социопоетика на текстила". Смя да се препоръчам сред малцината, писали у нас за двамата именити братя. В петия том на моята "Западноевропейска литература"

е поместен очерк за живота и творчеството на двамината писатели, който и досега е най-цялостното им представяне на български език. Както свидетелствува още заглавието на студията на М. Серафимова, тя е посветена на конкретен проблем. Следва да имаме предвид, разбира се, това, че мястото на братя Гонкур е различно във френската и в българската литература и това едва ли е необходимо да се мотивира подробно. Въпросната студия е откритие дори за специалист по братя Гонкур, за какъвто се смятам до известна степен. Наблюденията на авторката са неоспорими и убедителни, а в някои отношения вероятно и откривателски дори в мащабите на френското литературознание. Като обръща внимание, че братята творят в "епоха, белязана от поетическите "съветствия" и от синестезията", тя уверено твърди: "Двамината братя са се старали също така да придадат по-голяма консистентност на литературното изображение и да достигнат оня жив и доловим ефект, при който зрителните впечатления са обогатени от усещания за допир."

По-нататък, разсъждавайки върху твърдението, че при братя Гонкур декорацията е своеобразно "облекло" на човешкото съществуване и подчертавайки различието между голо и облечено при тях, М. Серафимова извежда обобщение, важно за характеристиката на писателите като творци: "Двамата писатели непрестанно са направлявани от два противоположни принципа, съжителстващи странно в техния стил - естетизмът и натурализмът"/разр. моя С.Х./Във втората, сравнително по-кратка част на студията последователно са разгледани изображенията на завеси и пердета, на килими, както и на тапети и стенни килими у братя Гонкур. А ето и великолепият финал, в който афористичната ударност е поантирана от оригинална почти белетристична поанта: "За братя Гонкур обличането е текстуализиране. Тъканите в творбите им са част от триптиха: да обитаваш - да обличаш - да пишеш."

Докато някой ден третата Парка не пререже нишката на времето, превръщайки живота на всекиго в завършено творение."

Сред предложените за конкурса текстове се откроява още един, написан на френски език и горещо препоръчан от проф. Ален Монтандон с добавката, че ще бъде публикуван в сборника "Да изписваш сезоните", който ще се появи в Париж около средата на юли 2018 г. Студията, озаглавена малко есеистично "Сезонът на снеговете", е своеобразен триптих, съставен от десетина отделни части. Цитирам заглавията на отделните части, за да могат незапознатите с този текст да получат известна представа за концепцията му: "Из културната история на снега", "Съответствия. Снегът между природата и културата, науката и изкуството, аз-ът и светът", "Думи и елементи", "Да изгубиш пътя"/II/, "Между геометрията и поезията", "Сезоните на живота", "Цветовите на снега", "Загадките на снега", "Ефектът от снега"/III/

В този изключително инвентивен текст авторката се спира както на едно гениално прозрение на астронома Йохан Кеплер от 1610 г., така и на няколко съвременни романа, сред които ще упоменем "Лавина" на Блага Димитрова, "Сняг" на нобелиста Орхан Памук, "Зима" на Чарлз Никълсън, "Сняг" на исландеца Рагнар Йонасон, както и един роман на Йон Калман Стефансон.

А ето и част от заключението, предшествуващо афористичния финал: "Снегът несъмнено е един литературен сезон":

"Изкушава ни както чрез **ф о р м а т а** с и /свършенството на снежинката/, така и чрез **ф о р м и р а щ а т а** с и същина /като път за преминаване/, чрез преобразяващата с и с и л а /зимната гледка/, но най-плениващата страна на снега е приликата му с белия лист. Повествованието се колебае между оснежения път, по който оставяш следи и бялата страница, готова да приеме написаните от ръка следи: между действието и размисъла, между онова, което се случва и онова, което остава. Снегът свидетелствува ~~за~~ за съперничеството между жеста и отпечатъка, но също тъй и между реално

и въображаемо, върху двете съставки на думата б и о - г р а ф и я!

Без да подценявам великолепната монография "Пространството в литературата", смея да твърдя, че в кратката студия "Сезонът на снега" д.ф.н.Маргарита Серафимова се е домогнала до онова, което летците назовават "висш пилотаж".

Няма как да не споменем с добра дума и текстовете на български, представени за конкурса: "Съдържанието на формите: изкуство и фракталност", както и текста за хроматичната символика, част от "Колоритът на текста: цветове, които говорят, думи, които рисуват", поднесен на международната балканистична конференция по случай юбилея на проф.Румяна Л.Станчева.М.Стефанова може да добави още много по проблема "изкуство и фракталност", а последният споменат текст е в полето на интердисциплинарната тема, засягаща отношенията между живопис и литература.И в двата текста изследователката е на присъщата за нея проникновеност на тълкуванията, на точен и изискан слог.

В заключение, като изказвам искрено съжаление, че откритата процедура е за д о ц е н т, а не за п р о ф е с о р, изказвам категорично становище, че д.ф.н.Маргарита Серафимова напълно заслужава да ѝ бъде присъдено научното звание д о ц е н т.

16 юни 2018

Проф.д.ф.н.СИМЕОН ХАДЖИКОСЕВ